

УДК 323:343.326(44)=(414ю27)"20"

А. В. Омельченко

ФРАНЦІЯ ТА ТЕРОРИСТИЧНА ЗАГРОЗА В РЕГІОНІ САХЕЛЮ НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.

У статті аналізується терористична загроза французьким інтересам у регіоні Сахелю з боку фундаменталістських ісламських угруповань на початку ХХІ століття. Визначаються причини виникнення та мотиви діяльності терористичних організацій у Північній Африці, їхні дії проти французьких громадян, державних установ та комерційних організацій, методи та успішність вирішення Францією цієї проблеми, співробітництво Франції з іншими державами з метою ліквідації терористичної загрози у регіоні.

Ключові слова: Франція, Сахель, АКІМ, тероризм

Тема терористичної загрози у північноафриканському регіоні видається дуже актуальною як з територіальної, так і з проблемної точки зору. Сьогодні світ переживає небувалий сплеск активності терористичних організацій, які намагаються "вирівняти" дисбаланс між багатою Північчю та бідним Півднем за допомогою насильницьких дій. Особливої важливості ситуації додає той факт, що все це відбувається на тлі глибокої політико-економічної трансформації західного світу та переформатування системи міжнародних відносин, яке почалося із закінченням Холодної війни. Теракти в різних частинах світу ставлять уряди у досить непросто становище ще й тому, що більшість з них носить релігійний характер, що відрізняє сучасну ситуацію від епохи Холодної війни, коли в основі терористичної діяльності лежали політико-ідеологічні мотиви. Північноафриканський регіон займає особливе положення у сучасному світі, виступаючи свого роду фронтіром між Північчю та Півднем, зоною, що слугує "стартовим майданчиком" для нескінченних хвиль біженців, що накопчуються на країні Західної Європи, несучи з собою не тільки проблеми культурологічного характеру, а й пряму терористичну загрозу. І Франція, як провідна країна Європейського Союзу, є однією з цілей ісламських терористичних угруповань.

Проблема взаємовідносин Франції з північноафриканським регіоном на сучасному етапі є доволі слабо вивченою у вітчизняному науковому просторі. Можна згадати дослідників В.В. Кравченка [1] [2] та Н.В. Малиновську [3], які у своїх статтях торкалися різних аспектів взаємовідносин Франції з ісламським світом, у тому числі і на африканському континенті. Серед зарубіжних дослідників не можна не згадати німецького науковця Т. Кьопфа, який навів серйозний фактологічний матеріал, що дає уявлення про боротьбу Франції з тероризмом у сахельському регіоні [4].

Метою даної статті є виявлення внутрішніх мотивів, що визначають антитерористичну політику Франції у Сахелі, визначення спектру загроз французьким інтересам у регіоні та аналіз методів, до яких вдається французька влада для вирішення проблеми.

Відпускаючи в середині ХХ ст. у вільне плавання одну з найбільших колоніальних імперій світу, Франція зробила все, щоб зберегти в колоніях свій політичний, економічний, військовий та культурний вплив. І якщо країни Індокитаю, що знаходилися далеко від Європи, змогли в цілому дистанціюватися від колишньої метрополії, то ближньому оточенню, в яке входили країни африканського континенту, французький уряд приділяє значну увагу і по сей день. Зв'язавши їх низкою двосторонніх договорів та забезпечуючи політичну та силову підтримку авторитарним режимам, Париж вдало лавірував між світовими гігантами впродовж всієї Холодної війни, отримавши неофіційне прізвисько "жандарма Африки".

Втім, закінчення Холодної війни призвело до глобального переформатування правил гри на міжнародній арені. Позбавившись головного конкуренту, Сполучені Штати більше не збиралися миритися із самостійністю свого ненадійного союзника у країнах "третього світу". Віднині будь-яка допомога урядам африканських країн ставилася у пряму залежність від дотримання останніми норм демократичного устрою та прав людини. Тож підтримка французьким урядом авторитарних режимів в Африці тепер піддавалася сильній критиці з боку міжнародного співтовариства. На додаток, у 90-х рр. ХХ ст. Франція значно зіпсувала свій імідж невдалими спробами миротворчих дій в Руанді у 1994 р., у ЦАР у 1996-1997 рр. та під час політичної кризи в Заїрі у 1996 р.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Франція продовжила втрачати свій вплив в Африці. Це було викликано низкою важливих факторів.

Після подій 11 вересня 2001 р. у США та американських військових кампаній в Афганістані та Іраку, в арабському світі почалося бурхливе зростання радикальних ісламських настроїв, що перетворили Близький Схід та Північну Африку на поживне середовище для розповсюдження терористичної активності. Ісламський фундаменталізм, що став ідейною базою терористичних організацій, був спрямований як безпосередньо проти цінностей західної цивілізації, представником якої в Північній Африці завжди виступала Франція, так і, опосередковано, проти різкого майнового розшарування в арабському світі, провини за яке широкі маси населення покладали на корумповані режими, пов'язані з Парижем тісними стосунками.

Під найбільшою загрозою на початку 2000-х рр. опинилися французькі інтереси на території, яку араби називають Магрибом, а французи – Сахелем – північно-африканських країнах, які традиційно вважаються зоною французького впливу. З самого початку ХХІ ст. в регіоні збільшувався вплив радикальних ісламістських організацій, найвідомішою з яких стала "Аль-Каїда в ісламському Магрибі" (АКІМ).

Північна Африка довгий час знаходилася на периферії уваги французького уряду. Історично вважаючись “заднім двором” (“pre-sage”) Франції, цей регіон був досить спокійним до початку ХХІ ст. Проблеми відчувалися лише в Алжирі, де радикальні ісламістські угруповання вели боротьбу проти місцевого військового режиму.

Втім, створення АКІМ у 2007 р. змусило Францію переглянути порядок денний своєї зовнішньої політики. Філіал наймогутнішої ісламської терористичної мережі у безпосередній близькості від французьких кордонів не міг не занепокоїти Париж. Тим більше, що нова тактика, що її декларували терористи стала суттєвою загрозою не лише для французьких інтересів у регіоні. Під загрозою опинилася безпосередня територія Франції. Якщо раніше основним завданням ісламських фундаменталістських угруповань була боротьба з місцевими корумпованими режимами, то доручення до всесвітньої терористичної мережі (якою є Аль-Каїда) надало цьому рухові ознак глобальності. Зокрема, це проявилось у прагненні терористів перенести свою активність у країни Заходу. І Франція, як країна, що найбільше присутня у районі Сахелю, стала для них найбільш зручною мішенню.

Ця зручність була зумовлена трьома важливими факторами.

По-перше, під удар підпадали десятки тисяч французьких громадян, що мешкали у країнах Північної Африки. На січень 2015 р., згідно з даними французького МЗС, у країнах Північної Африки проживало більше 100 тисяч громадян Франції [5]. Окрім цього, регіон традиційно є досить популярним для французьких туристів, які також були потенційними цілями для терористів.

По-друге, одним з найвразливіших місць для терористичних атак були інтереси французького бізнесу, представленого у Північній Африці. Особливо зручною мішенню став енергетичний гігант АРЕВА, що займається видобутком урану на півночі Нігеру. Викрадення декількох співробітників цієї компанії з уранових рудників в Арліті у вересні 2010 р. стало неприємним підтвердженням найгірших побоювань аналітиків.

Третій аспект терористичної загрози французьким інтересам полягав у наявності значної ісламської громади на теренах самої Франції. У 2008 р. імігрантів тільки з трьох країн – Алжиру, Марокко та Тунісу у Франції мешкало 1,6 млн осіб [6]. А загалом арабська діаспора у Франції налічувала близько 3,5 млн осіб. І хоча в цілому французькі араби відрізняються поміркованістю в етнорелігійних стосунках, певна їх частина (особливо вихідці з найбідніших регіонів та ті, що знаходилися у Франції на нелегальному становищі) розглядалися французькими органами безпеки як група ризику.

Ісламські фундаменталісти з АКІМ радикалізували порядок денний терористичної боротьби з західними країнами загалом і з Францією – зокрема. Розгортаючи агітаційно-пропагандистський фронт у країнах Магрибу, терористи робили акцент на декілька моментів, що, на їхню думку, мали силу непереборного аргументу в очах місцевого населення. По-перше, П'ята Республіка традиційно розглядалася в регіоні Магрибу як колоніальна країна, і навіть завершення ери колоніалізму не надто вплинули на цей образ. Постійна політична, економічна, а подекуди і військова присутність Франції у Північній Африці робила її уособленням західного імперіалізму, а будь-які дії Парижа в регіоні розглядалися як втручання у внутрішні справи ісламських країн. По-друге, участь П'ятої республіки в афганській кампанії західних держав актуалізувало образ хрестових походів заходу проти ісламського світу, а Франція для місцевих фундаменталістів опинилася в межах досяжності – ближче за всіх своїх союзників по операції НАТО. Третім подразником для мусульман Магрибу стали нові французькі закони, спрямовані на заборону демонстрації релігійних символів у закладах освіти, під які потрапили традиційні мусульманські елементи одягу, такі як нікаб або паранжа. Всі французи арабського походження сприйняли це як суто антиісламські дії.

Для того, щоб зрозуміти значення, яке мала активізація дій АКІМ проти Франції та інших західних держав у Магрибі, слід зробити загальний огляд ситуації в регіоні у середині 2000-х (слід зазначити, що на сьогодні ситуація не дуже змінилася).

Регіон Сахари на кордоні Алжиру, Малі та Нігеру є транзитною зоною через яку проходить “Великий контрабандний шлях” із Західної Африки до Північної, і далі – до Іспанії, Франції та Італії. Цей регіон є історичним місцем проживання кочових берберських племен, що населяють Сахару та субсахарський регіон на північ від річки Нігер. В основному – це племена туарегів. Вони здавна контролюють транссахарський контрабандний шлях з атлантичного узбережжя Західної Африки до Середземномор'я. У давнину цим шляхом переправляли переважно сіль, а сьогодні – велику кількість різноманітних контрабандних товарів. Користуючись відмінним знанням місцевості, туареги займаються контрабандою цигарок, наркотиків, зброї, людей (останнім часом великої популярності набула транспортовка мігрантів з Тропічної Африки через регіон Магрибу до Західної Європи). Для них контрабанда – настільки звичайне явище, що вона вже давно не є чимось осудним, і навіть навпаки – виступає в якості однієї з найбільш поважних професій (особливо, якщо врахувати, що серед туарегів вважається негідним займатися “приземленими” професіями).

Контроль над контрабандними шляхами став важливою складовою фінансового забезпечення джихадистських угруповань. Так, один з польових командирів АКІМ, який потім від'єднався, створивши власну групу – Мохтар Бельмохтар – за допомогою шлюбів з доньками вождя одного з туарегських племен встановив міцний контроль над контрабандою цигарок, за що навіть отримав прізвисько “Містер Мальборо”.

В цьому районі дуже висока конкуренція і дуже великі ризики. Різноманітні клани й угруповання постійно конфліктують між собою за право контролювати контрабандні потоки. Великі прибутки породжують спокусу переділити пиріг і іноді ідеологічні цілі відходять на другий план перед бажанням банального прибутку. Того ж таки Бельмохтара соратники з Аль-Каїди неодноразово звинувачували у тому, що він більше цікавиться грошима, ніж ідеалами.

Переважно терористи з АКІМ не беруть безпосередню участь у транспортуванні контрабандних товарів, здійснюючи лише функції захисту та отримуючи частку від прибутків. Це позбавляє їх зайвих ризиків щодо зіткнення з правоохоронними органами, оскільки вся небезпека падає на контрабандистів.

Фінансові питання є ключовими для ісламістів з АКІМ, оскільки саме від цього залежить кількість бойовиків, яких можна завербувати до своїх рядів. Тож, використовуючи прибутки від транссахарської контрабанди, ісламські джихадисти отримали можливість розширити соціальну базу свого руху та, навербувавши нових прихильників, розпочати новий етап протидії західному світу.

З іншого боку, контрабанда – це занадто тонка справа, яку особи, що нею займаються прагнуть якомога менше змішувати з політикою. Коли Бельмохтар, аби довести товаришам по зброї, що він досі вірний ідеалам ісламу, здійснив теракт у алжирському газовому родовищі Ін-Аменас, в результаті якого загинуло 32 особи, оглядачі зійшлися на думці, що його кар'єрі контрабандиста настав кінець. "Ніхто з бандитів або торгівців до нього не підійде, оскільки ніхто не бажає стати мішенню для американських безпілотників". [7]

Окрім фінансових питань в АКІМ з'явилася ще одна нагальна проблема, яка загрожує основам існування організації. Мова йде про протистояння з Ісламською державою. Протиріччя між цими потужними терористичними угрупованнями призвели на початку 2014 р. до повного розриву. Навесні цього ж року Ісламська держава проникла у Лівію, закріпившись, таким чином, у Північній Африці. Це викликало конкуренцію за соціальну базу між їхніми місцевими осередками.

Ідейні протиріччя стали причиною розколу і у самій АКІМ. Оскільки група з самого початку утворилася на території Алжиру, ставши, по суті, результатом ребрендингу місцевого угруповання "Салафітська група проповіді та боротьби" (а та, у свою чергу, відкололася раніше від алжирської "Ісламістської озброєної групи"), то, зрозуміло, що основні керівні посади в АКІМ займали саме алжирці. Це викликало невдоволення з боку представників інших народностей Сахелю, які вважали, що інтереси АКІМ занадто "алжирські". Внаслідок цього, у жовтні 2011 р. від АКІМ відкололася група бойовиків, які утворили самостійну групу "Рух за єдинобожжя та джихад у Західній Африці" (РЕДЗА). В неї увійшли бойовики з різних західноафриканських країн – Мавританії, Чаду, Малі, Сенегалу, Нігеру, Буркіна-Фасо. Втім, не дивлячись на те, що РЕДЗА декларує об'єднання всіх мешканців Сахелю проти спільного ворога, в його рядах спостерігається етнічна диференціація – ісламісти арабського походження знаходяться на вищому щаблі командної ієрархії, ніж темношкірі африканці.

У 2012 р. з АКІМ виділилася ще одна група – Аль-Мулатамін ("Бригада у масках"), також відома під назвою Аль-Муагиун ("Ті, що підписуються кров'ю"). ініціатором від'єднання став вже згадуваний Мохтар Бельмохтар. Декларуючи формальну вірність лідеру Аль-Каїди Айману аль-Завахірі, угруповання, тим не менш, діяло абсолютно автономно. Причину відділення багато хто з ісламістів вбачав у елементарному бажанні Бельмохтара заробити більше грошей від контрабанди та продажу заручників, не ділячись з лідерами АКІМ.

У серпні 2013 р. група Бельмохтара, об'єднавшись з частиною РЕДЗА, утворила угруповання під назвою Аль-Мурабітун ("Вартові"), куди увійшли туареги, алжирські араби та представники інших етносів Магрибу. Угруповання підтримує тісні зв'язки з АКІМ та подекуди координує свою діяльність з іншими салафітськими групами.

Ще одна терористична група, тісно пов'язана з АКІМ – Ансар ад-Дін ("Захисники віри"). Вона була утворена 2011-2012 р., на території Малі. Організація складається переважно з туарегів і бореться за розповсюдження норм шаріату на всю територію країни.

Інша туарегська організація, що співробітничала з Аль-Каїдою у Магрибі – Національний рух за визволення Азаваду. Він був утворений 2011 р. з метою боротьби за створення держави туарегів на півночі Малі. Їхні противники, натомість, звинувачують їх у претензіях на всі землі історичного Азаваду, до яких входять території Малі, Алжиру, Нігеру та Лівії. У 2012 р. під час туарегського повстання між НРВА та Ансар ад-Дін виникли серйозні суперечки, що призвели до збройних сутичок.

Ще одне терористичне угруповання, що завдає шкоди інтересам Франції в регіоні – радикальна ісламістська нігерійська організація "Джамаату ахліс Сунна Ліддааваті валь-Джихад" ("Товариство поширення вчення пророка та джихада"), більш відома як "Боко харам", що виступає проти поширення західної науки, культури та мистецтва. Бойовики "Боко харам" діють на півночі Нігерії, на кордоні з Нігером та Камеруном, і, враховуючи відносну прозорість кордонів у цьому регіоні, нерідко бере у заручники французьких громадян. Ще більш ускладнив ситуацію той факт, що навесні 2015 р. "Боко харам" присягнув на вірність Ісламській державі, змінивши назву на "Західноафриканська провінція ісламської держави".

Активізація дій АКІМ у регіоні Магрибу спочатку носила характер терористичних актів проти французьких громадян та інших іноземців. У грудні 2007 р. ісламісти вбили чотирьох французьких туристів у Мавританії. Одним з наслідків цього теракту став перенос всесвітньо відомого раллі Париж-Дакар до Південної Америки. В серпні 2009 р. терористи підірвали вибуховий пристрій перед будівлею французького посольства у мавританській столиці Нуакшот, внаслідок чого кілька осіб були поранені, включаючи двох французьких жандармів, що охороняли амбасаду.

Наслідком збільшення терористичної активності з боку АКІМ стала підвищення загальної напруги в регіоні. Окрім цього, успіхи Аль-Каїди надихнули до дій фанатиків-одинаків, один з яких підірвав себе у січні 2011 р. перед будівлею диппредставництва Франції у малійській столиці Бамако.

У листопаді 2013 р. на півночі Малі у місті Сідал були викрадені та вбиті двоє французьких радіожурналістів, кореспондентів Радіо Франс Інтернасьональ (RFI). Обставини їхньої загибелі так і не вдалося з'ясувати. Однією з версій стало вбивство через професійну діяльність.

Згодом ісламські фундаменталісти скоригували свою тактику, взявши на озброєння викрадення громадян Франції (не тільки їх, але їх у переважній більшості, оскільки французів можна зустріти у Західній та Північній Африці набагато частіше за громадян інших держав) з метою отримання викупу. Викрадення стали одним з основних джерел фінансування терористичної діяльності АКІМ. Зазвичай, грошовий викуп маскувався політичними вимогами, які Франція апіорі не могла виконати – на кшталт виводу французьких військ з Афганістану чи африканського регіону або зняття заборони на носіння паранджі у Франції. Лише згодом, ймовірно, сторони, за допомогою посередників, узгоджували деталі грошового викупу. Втім, офіційна влада Франції ніколи не підтверджувала грошові виплати терористам за звільнення заручників, хоча численні свідчення вказують, що такий варіант розвитку подій часто мав місце.

У квітні 2010 р. бойовикам АКІМ вдалося захопити двох французів прямо у дипломатичному кварталі столиці Нігеру Ніаменя. Терористи встигли висунути політичні вимоги (припинення французької військової присутності у Магрибі та скасування заборони на носіння паранджі публічних місцях), але в ході операції переслідування, що її розпочали французькі та нігерські спецслужби, обидва заручники загинули. Причому один з них ймовірно загинув від авіаудару французьких військових, що викликало критику у Франції на адресу влади.

Більш реалістичними були вимоги бойовиків, що стосувалися звільнення з в'язниць країн Північної Африки спільників Аль-Каїди. Такі вимоги подекуди виконувалися місцевою владою після консультацій з Парижем. Так, захопленого у листопаді 2009 р. в Малі французького біолога П'єра Каматта згодом вдалося обміняти на звільнення з малійських в'язниць чотирьох бойовиків АКІМ.

Іноді взяття заручників не супроводжується негайними вимогами з боку викрадачів. Іноземці викрадалися з розрахунком на майбутній торг, або слугували своєрідним "страховим полісом" для бойовиків на випадок переслідування з боку влади. Подекуди вбивство заручників ставало ідеальним засобом для донесення політичних декларацій до західних країн. У листопаді 2011 р. АКІМ викрала двох французьких громадян у північному Малі. Навесні 2013 р. Аль-Каїда оголосила про страту одного з них у відповідь на французьку інтервенцію у Малі. Іншого вдалося звільнити лише у грудні 2014 р. Інший заручник, взятий у полон у 2012 р. джихадистами з РЕДЗА, був убитий у квітні 2014 р. "Він помер, тому що Франція – наш ворог", – заявив представник ісламістів. Щоправда, французька влада припустила, що заручник помер від поганих умов утримання.

Серйозні дискусії розгорнулися у французькому суспільстві з приводу такої проблеми як виплата викупу за заручників. Серед країн Заходу існує два підходи на цю проблему. США та Великобританія заперечують саму можливість будь-яких контактів з терористами, відмовляючись від сплати викупу за заручників, оскільки ці гроші терористи використовують для закупівлі зброї та вербування нових прихильників.

Такі країни як Німеччина чи Італія, навпаки, завжди платять викуп за своїх громадян, що потрапили у полон до терористів. Франція до певного моменту теж практикувала сплату викупу. Ця практика широко не афішувалася, але за припущеннями ЗМІ терористи отримали від урядів іноземних держав десятки мільйонів доларів у якості в обмін на звільнення заручників. Так, колишня посол Сполучених Штатів у Малі Вікі Хіделстон у серпні 2013 р. у своєму інтерв'ю французькому телебаченню заявила, що Париж сплатив терористам мільйони доларів за безпечне звільнення французьких громадян, взятих у полон бойовиками АКІМ. [8]

Ситуація формально змінилася із приходом до влади Франсуа Олланда, який у січні 2013 р. заявив, що країна більше не має наміру "сплачувати данину ворогам" [9]. Проте, можна припустити, що практика викупу заручників продовжилася і після цього, спираючись, скоріше на опосередковані виплати. Так, у жовтні 2013 р. з полону АКІМ були звільнені четверо французьких громадян – співробітників енергетичного гіганта АРЕВА, що були викрадені у 2010 р. з при нападі бойовиків на уранові рудники в Арліті. За повідомленнями з різних джерел за заручників було сплачено від 17 до 25 млн доларів, походження яких залишилося невідомим. Ані французький уряд ані АРЕВА не підтвердили виплату грошей. Формальним платником міг виступити уряд Малі, в усякому разі Хіделстон впевнена, що він виступив у якості одного з посередників між французьким урядом та терористами.

Задля запобігання терористичної загрози своїм громадянам, Франція ініціювала низку заходів для налагодження двостороннього співробітництва з країнами Сахелю у сфері безпеки. В меншій мірі це стосувалося прямої військової допомоги (зазвичай – розміщення французьких військових радників, тренування місцевих військових офіцерів та надання військового майна), втім в основному допомога включала фінансову та логістичну підтримку місцевих сил безпеки. В цьому контексті Франція діяла у тісній співпраці зі Сполученими Штатами Америки та іншими західними країнами. Причиною такої обмеженої участі Парижу у сахельських справах стало, по-перше, небажання французького уряду зайвий раз ризикувати життям власних солдат (наражаючись попутно на звинувачення у проведенні колоніальної політики в середині країни), а по-друге, західні союзники не бажали давати АКІМ привід посилити свої ідеологічні позиції, оголосивши себе захисником місцевих мусульман від зовнішньої інтервенції. Тож політика Франції цілком вкладалася у формулу "керівництво з-зовні", виведену помічником держсекретаря США у африканських справах Джонні Карсоном на саміті у Парижі у вересні 2009 р. [10].

Основні зусилля Франція (за допомоги західних партнерів) зосередила на співробітництві з урядами трьох сахельських держав – Малі, Мавританії та Нігеру. Втім, на заваді ефективному співробітництву став той факт, що місцеві суспільства майже тотально були вражені корупцією, що, враховуючи традиційно сильні позиції АКІМ у регіоні, зводило нанівець більшість зусиль з протидії тероризму. Основним партнером Франції на цьому напрямку стала Мавританія. Французи, разом з американцями, у 2009 р. почали тренування мавританських контр-терористичних підрозділів і навчання пілотів та механіків місцевих ВПС.

Франція також надала Нігеру літак для прикордонного патрулювання території. Що стосується Малі, то представники французького парламенту висловлювали жаль з приводу того, що "влада цієї країни не квапиться спрямовувати проти АКІМ 800 своїх солдат, навчених французькими інструкторами" [11, Р. 72]. Одночасно слід зазначити, що Малі, як країна, територія якої стала ареною битви з АКІМ у Сахелі, отримувала від західних союзників найбільшу фінансову допомогу, спрямовану на покращення соціально-економічної ситуації. Тільки Франція виділила на допомогу Малі 58,6 млн. євро у 2010 р. (для порівняння, Нігер в цьому ж році отримав 37,7 млн., а Мавританія – 24,3 млн. [11, Р. 83-84].

Втім, прагнення Франції уникнути безпосередньої участі своїх збройних сил у регіональних конфліктах зони Сахелю виявилось марним. У 2013 р. Париж був змушений розпочати чергове (сорок перше з моменту заснування П'ятої Республіки) військове втручання на африканському континенті. Мова йде про операцію "Сервал" – військову допомогу уряду Малі у боротьбі з повсталими туарегськими угрупованнями, що спиралися на підтримку місцевих джихадистів, афільованих з АКІМ.

Малі з самого початку була слабкою ланкою антитерористичного фронту, що його намагалися вибудувати у Північно-Західній Африці Франція та США. Високий рівень корумпованості малійської влади призвів до того, що іноземна допомога значною мірою розкрадалася, а малійські збройні сили знаходилися у незадовільній моральній та фізичній формі. До того ж, уряд країни десятиліттями ігнорував туарегську проблему, що неодноразово призводило до повстань берберських племен. Черговий конфлікт розпочався взимку 2012 р. і відрізнявся тим, що до національно-визвольних гасел додалися релігійні, накреслені на чорних прапорах Аль-Каїди.

Тиск повстанців був настільки сильним, а малійська армія настільки дезорганізованою, що туарегам вдалося лише за два місяці захопити всю північну частину країни. Це призвело до масової паніки та безпрецедентної політичної кризи, результатом якої став військовий переворот, що повалив корумпований режим малійського президента Амаду Тумані Туре. Більше того, повстання почало загрожувати і території сусіднього Нігеру, що ставило під пряму загрозу постачання до Франції урану з рудників компанії АРЕВА.

Операція "Сервал" за участю французьких військ та підтримки союзників зі Сполучених Штатів, Канади та низки європейських та африканських країн, безумовно, потребує окремого розгляду, який виходить за межі даної статті. Поки що зазначимо, що метою цієї акції є локалізація військової активності у зоні Сахелю та стримування експансії радикального ісламізму в регіоні, принаймні до тих пір, поки самі африканські країни, за підтримки Франції та західних союзників, не будуть в змозі самостійно протистояти мусульманським фундаменталістам.

Тож, в цілому можна зазначити, що політика Франції у сахельському регіоні визначається, з одного боку, спадщиною колоніального минулого, що накладає на країну певні обов'язки "регіонального жандарму", а з іншого – тотальною неспроможністю африканських країн самостійно впоратися з сучасними загрозами. Африка, як південний кордон П'ятої Республіки, відіграє значну роль у французькій системі безпеки.

Головною загрозою інтересам Франції у регіоні є діяльність ісламських фундаменталістських угруповань, що надали нового імпульсу тривалішим збройним конфліктам у Сахелі, змінивши порядок денний з національно-визвольного на релігійний. Особливу небезпеку для Франції становлять групи, афільовані з місцевим осередком Аль-Каїди, що використовують різноманітні методи для завдання шкоди французьким громадянам та економічним інтересам французьких компаній.

Основною стратегією боротьби Франції з ісламською загрозою є підтримка місцевих режимів в країнах Північної та Західної Африки, яка надається Парижем у різноманітних аспектах – від фінансово-економічної допомоги до тренування африканських армійських та контртерористичних підрозділів. Втім, зважаючи на низький рівень державності африканських країн, Франція змушена вдаватися і до прямих військових інтервенцій задля захисту власних інтересів.

Джерела та література

1. Кравченко В. В. Військове втручання Франції у Сахелі на прикладі операції "Сервал" у Малі / В. В. Кравченко // Актуальні проблеми політики. – 2013. – Вип. 50. – С. 137-145.
2. Кравченко В.В. Французька операція в Малі: *realpolitik* чи *mission civilisatrice*? // Історичні і політологічні дослідження – 2013. – №2(52) – С. 249-257.
3. Малиновська Н. В. До питання про ісламський вектор зовнішньої політики / Н. В. Малиновська // Слов'янський вісник. Сер. "Історичні та політичні науки" : зб. наук. пр. / Рівненський державний гуманітарний університет, Рівнен. ін-т слов'янознавства, Київ. слов'ян. ун-т. – Рівне, 2013. – Вип. 15. – С. 50-53.
4. Koepf T. France and the Fight against Terrorism in the Sahel [Електронний ресурс] / Tobias Koepf // IFRI. – Режим доступу: <https://www.ifri.org/en/publications/enotes/notes-de-lifri/france-and-fight-against-terrorism-sahel-history-difficult>
5. La communauté française inscrite au registre des Français établis hors de France [Електронний ресурс] / diplomatie.gouv.fr – Режим доступу: <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/services-aux-citoyens/inscription-consulaire-et-communauté-française/article/la-communauté-française-inscrite>
6. Fiches thématiques. Population immigrée. Immigrés - Insee Références - Édition 2012 [Електронний ресурс] / [Insee.fr](http://www.insee.fr) – Режим доступу: http://www.insee.fr/fr/themes/document.asp?reg_id=0&ref_id=IMMFRA12_g_Flot1_pop
7. How cigarette smuggling fuels Africa's Islamist violence [Електронний ресурс] / The Guardian. – Режим доступу: <http://www.theguardian.com/world/2013/jan/27/cigarette-smuggling-mokhtar-belmokhtar-terrorism>
8. Former US Ambassador Says France Indirectly Paid Islamist Militants [Електронний ресурс] / [voanews.com](http://www.voanews.com) – Режим доступу: <http://www.voanews.com/content/former-us-ambassador-says-france-indirectly-paid-islamist-militants/1599726.html>
9. Follorou J. Otages : la France ne veut plus payer [Електронний ресурс] / Le Monde – Режим доступу: http://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/03/18/otages-la-france-ne-veut-plus-payer_1849987_3212.html?xtmc=hollande_otage&xtcr=1

10. U.S.-France-EU discuss Sahel security issues. Cable 09PARIS1339_a [Електронний ресурс] / Wikileaks.org – Режим доступу: https://www.wikileaks.org/plusd/cables/09PARIS1339_a.html
11. Rapport d'information déposé en application de l'article 145 du règlement par la commission des affaires étrangères sur "La situation sécuritaire dans les pays de la zone sahélienne" et présenté par mm. Henri Plagnol et Francois Loncle // [Електронний ресурс] / Assemblée-nationale.fr – Режим доступу: <http://www.assemblee-nationale.fr/13/pdf/rap-info/i4431.pdf>
12. Revealed: how Saharan caravans of cocaine help to fund al-Qaeda in terrorists' North African domain [Електронний ресурс] / The Telegraph – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/mali/9829099/Revealed-how-Saharan-caravans-of-cocaine-help-to-fund-al-Qaeda-in-terrorists-North-African-domain.html>

Omelchenko A. V. France and the terrorist threat in the Sahel region at the beginning of the XXlth century.

The article analyzes the terrorist threat to French interests in the Sahel region by fundamentalist Islamic groups at the beginning of the XXlth century. The causes and motives of terrorist organizations in North Africa, their actions against French citizens, government agencies, and commercial organizations are determined. The author researches methods of solution of this problem by France, the French co-operation with other states in order to eliminate the terrorist threat in the region.

Key words: France, the Sachel, AQIM, terrorism.

Омельченко А. В. Франция и террористическая угроза в регионе Сахеля в начале XXI в.

В статье анализируется террористическая угроза французским интересам в регионе Сахеля со стороны фундаменталистских исламских группировок в начале XXI века. Определяются причины возникновения и мотивы деятельности террористических организаций в Северной Африке, их действия против французских граждан, государственных учреждений и коммерческих организаций, методы и успешность решения Францией этой проблемы, сотрудничество Франции с другими государствами с целью ликвидации террористической угрозы в регионе.

Ключевые слова: Франция, Сахель, АКИМ, терроризм